

กฤษฎา

(นางณัฐนันท์ รจนกร)
ผอ.สปต.

สรุปรายละเอียดการเสวนาออนไลน์
เรื่อง วันสากลแห่งการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร
(Online event to Celebrate International Day for Universal Access to Information)
วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๖๕
ผ่านระบบออนไลน์

สำนักงานยูเนสโก กรุงเทพมหานคร ร่วมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดงานเสวนาออนไลน์ในหัวข้อ “วันสากลแห่งการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร” (Online event to Celebrate International Day for Universal Access to Information) ขึ้น เมื่อวันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๖๕ ผ่านระบบออนไลน์ โดยมีเนื้อหาของการเสวนาครอบคลุมถึงประเด็นเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประเทศไทยและกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง โดยสามารถแบ่งรายละเอียดของการเสวนาออนไลน์ในครั้งนี้ได้ออกได้เป็น ๒ ส่วนประเด็นหลัก ดังต่อไปนี้

(๑) รายงานสถานการณ์โลก สืบเนื่องจากยูเนสโกเป็นองค์การที่ให้การสนับสนุนและส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของสื่อและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน เพราะจากปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมามีข้อเท็จจริงให้เห็นว่าข้อมูลข่าวสารนำไปสู่การช่วยเหลือและแก้ปัญหาให้แก่ผู้คนจำนวนมาก ตลอดจนก่อให้เกิดการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อวงการวิทยาศาสตร์และการแพทย์เป็นอย่างมาก นอกจากนี้ ยูเนสโกยังต่อสู้กับการเผยแพร่ข้อมูลที่ผิดพลาดซึ่งสามารถสร้างความเสียหายรวมถึงผลกระทบต่อชีวิตของประชาชนจนถึงแก่ชีวิตแก่ผู้ที่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ผิดพลาดนั้น ทั้งนี้ นโยบายด้านการนำข้อมูลไปใช้และการเข้าถึงข้อมูลของยูเนสโกจะถูกปรับและนำไปใช้โดยประเทศที่เป็นรัฐสมาชิกขององค์การยูเนสโก โดยแนวโน้มในปัจจุบันของความพยายามเพื่อให้หน่วยงานสาธารณะรับผิดชอบต่อการเข้าถึงข้อมูลได้รับการถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์จากตัวแทนประเทศไทย เวียดนาม และกัมพูชา ผ่านการเสวนาออนไลน์ระหว่างกัน กล่าวโดยสรุปได้ ดังนี้

- **ประเทศกัมพูชา** วิทยากรบรรยายโดยผู้แทนสมาคมพันธมิตรนักข่าวแห่งกัมพูชา (The Cambodian Journalists Alliance Association: CamboJA) ได้ยกตัวอย่าง กรณีความพยายามในการยกระดับคุณภาพการให้บริการสาธารณะผ่านการเข้าถึงข้อมูลเอาไว้ว่า ประเทศกัมพูชายังไม่มีกฎหมายด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร แต่กลุ่มการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในประเทศ รวมถึงคณะสื่อมวลชนและสมาคมนักข่าวของกัมพูชา กำลังพยายามขับเคลื่อนและผลักดันกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนและสาธารณะชน โดยเฉพาะหลังผ่านพ้นวิกฤติการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-๑๙ ทางสมาคมฯ ได้พยายามส่งหนังสือเสนอถึงคณะรัฐมนตรีให้ผ่านร่างกฎหมายหลายครั้ง แม้ว่าจะยังไม่ประสบความสำเร็จ ทว่าได้รับเสียงตอบรับในทิศทางที่ดีขึ้นจากรัฐบาล อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันประชาชนและสื่อมวลชนยังคงมีข้อจำกัด ในการเข้าถึงข้อมูลของทางภาครัฐค่อนข้างมาก

- **ประเทศเวียดนาม** วิทยากรบรรยายโดยผู้อำนวยการของศูนย์ส่งเสริมการศึกษาและเพิ่มขีดความสามารถสตรี (The Center for Education Promotion and Empowerment of Women: CEPEW) ได้ยกตัวอย่าง กรณีการเปิดเผยข้อมูลเพื่อสิทธิของประชาชนต่อการเข้าถึงข้อมูลที่ดินเอาไว้ว่า แม้ประเทศเวียดนามมีพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสาร ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ อันเป็นกลไกการกำกับดูแลของภาครัฐ แต่จากงานวิจัยพบว่า ปัญหาที่มีมากในเวียดนามคือเรื่องการถือครองที่ดิน เนื่องจากการเข้าถึงข้อมูลเรื่องที่ดินของภาครัฐทำได้ค่อนข้างยากและมีคนจำนวนน้อยมาก ประมาณร้อยละ ๑๓.๙๐ เท่านั้นที่สามารถเข้าถึงข้อมูลในส่วนนี้ได้ ดังนั้น จึงเกิดความพยายามจากหลายฝ่ายในการยื่นคำร้องให้เปิดเผยข้อมูลเรื่องการถือครองที่ดินให้เป็นสาธารณะและทันเวลามากขึ้น ซึ่งโดยภาพรวมคำร้องนี้ยังไม่ได้รับการสนองตอบจากหน่วยงานภาครัฐเป็นส่วนใหญ่แม้จะอ้างหลักกฎหมายแล้วก็ตาม นอกจากนี้ จากงานวิจัยนำไปสู่ข้อค้นพบที่ว่า คำร้องขอที่ประชาชนส่งไปสอบถามเรื่องที่ดินโดยไม่มีการอ้างกรอบกฎหมายได้รับผลตอบกลับที่ต่ำกว่าอีกด้วย

- **ประเทศไทย** วิทยากรบรรยายโดยผู้ก่อตั้ง WeViS (We visualize Data for Democracy) ได้ยกตัวอย่าง กรณีการใช้เทคโนโลยีและข้อมูลแบบเปิดเพื่อเสริมสร้างให้ประชาชนมีบทบาททางการเมือง

เอาไว้ว่า การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารคือจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในสังคมประชาธิปไตยที่มากขึ้น ด้วยเหตุนี้ WeViL จึงร่วมกับพรรคก้าวไกลในการพัฒนาโครงการความร่วมมือระหว่างองค์กรภาครัฐและภาคประชาสังคม เพื่อทำงานร่วมกับรัฐสภาในการออกแบบข้อมูลเปิด และเว็บไซต์ในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกมากยิ่งขึ้น ดังนั้น แม้ข้อมูลหลายส่วนยังไม่ได้รับการเปิดเผยเป็นสาธารณะแต่ก็เริ่มได้รับสัญญาณที่ดีจากรัฐบาลมากขึ้น

(๒) การเสวนาของหน่วยงานในประเทศไทย หัวข้อ การสร้างบริการสาธารณะที่รับผิดชอบ และให้บริการอย่างทั่วถึงผ่านรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์แบบเปิด โดยสามารถสรุปสาระสำคัญของการเสวนาออนไลน์ได้ ดังต่อไปนี้

- คุณพงษ์พัฒน์ บัญชานนท์ บรรณาธิการอาวุโสของ The Matter กล่าวว่า เหตุผลที่ภาครัฐมีการเปิดเผยข้อมูลในปริมาณไม่มากนัก เป็นผลสืบเนื่องมาจากความกังวลของภาครัฐที่มีต่อประชาชน ด้วยเกรงว่าอาจจะมีการนำเอาข้อมูลไปใช้ในทางที่อาจก่อให้เกิดโทษมากกว่าประโยชน์ อย่างไรก็ตาม ภาครัฐโดยทั่วไปยินดีให้การสนับสนุนการเปิดเผยข้อมูลสู่ประชาชน แต่ยังมีข้อจำกัดหลายปัจจัยที่ยังไม่เอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการเปิดเผยข้อมูลสู่ภาคประชาชนได้มากขึ้น

- นายณัฐพงษ์ เรืองปัญญาวุฒิ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคก้าวไกล กล่าวว่า จะต้องมีการปรับหลักกฎหมายทุกอย่างให้มีการเปิดเผยเป็นหลักและปกปิดเป็นข้อยกเว้น ซึ่งจะต้องเป็นข้อมูลที่มีเหตุอันควรในการปกปิด เช่น ข้อมูลภาครัฐว่าด้วยความมั่นคงหรือผลประโยชน์ของชาติ ข้อมูลส่วนบุคคล เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้นำหรือรัฐบาลต้องเป็นฝ่ายริเริ่มในการผลักดันการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสู่สาธารณะเป็นตัวอย่างก่อน เพราะเมื่อผู้นำเริ่มลูกน้องก็จะปฏิบัติตามโดยปริยาย

- นายณัฐวัชร วรรณพกุล รองผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล กล่าวว่า การทำเรื่องชุดข้อมูลเปิดจำเป็นจะต้องใช้ระยะเวลาในการปรับ เพราะต้องมีการแปลงข้อมูลซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบกระดาษไปสู่ข้อมูลดิจิทัล และปัจจุบันมีหลายข้อมูลที่ได้รับการเผยแพร่เป็นสาธารณะและประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกและรวดเร็วแล้ว เพียงแต่น้ำหนักของการเปิดเผยข้อมูลในแต่ละหน่วยงานของรัฐมีความหนักเบาไม่เท่ากัน

- นางภาวนา ฤกษ์หระย ผู้อำนวยการส่วนนโยบายและวิเคราะห์ สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ กล่าวว่า ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติมอยู่แล้ว และโดยปกติข้อมูลที่เป็นของราชการต้องได้รับการเปิดเผย ยกเว้นมาตรา ๑๕ ซึ่งมีคำสั่งมิให้เปิดเผย เช่น ข้อมูลข่าวสารที่ตีขึ้นความลับ ซึ่งเมื่อผ่านวาระก็จะได้รับการเปิดเผยโดยระยะเวลาตามขั้นตอน

- รศ. ดร. ภูมิรินทร์ บุตรอินทร์ กรรมการจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ และอาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กล่าวว่า กรอบในการจัดการและนำปัญญาประดิษฐ์มาปรับใช้ต้องคำนึงถึงประเด็นความมั่นคง เศรษฐกิจ และสิทธิดิจิทัลของประชาชนเป็นหลัก และรัฐบาลสามารถนำเทคโนโลยี Blockchain (ระบบโครงข่ายในการเก็บบัญชีธุรกรรมออนไลน์: การนำข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงที่ไม่สามารถแก้ไขได้ มาเปิดเผย) ซึ่งมีความปลอดภัย น่าเชื่อถือ และสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้โดยไม่ต้องอาศัยคนกลางมาใช้ประโยชน์ได้ในหลาย ๆ จุด เพียงแต่ระดับขั้นในการเข้าถึงข้อมูลก็จะมีที่แตกต่างกันออกไป และแม้การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้จะช่วยลดความล่าช้าและซับซ้อนของระบบราชการ แต่ก็ยังต้องระมัดระวังในการปรับใช้ให้เหมาะสมด้วย

ส่วนส่งเสริมงานประชาสัมพันธ์ต่างประเทศ

สำนักงานประชาสัมพันธ์ต่างประเทศ

๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๕